

Stefan Konstańczak, *Etyka pielęgnarska*, Wydawnictwo Difin, Warszawa 2010, ss. 260

Człowiek jest istotą społeczną. Jego tożsamość i człowieczeństwo są wyznaczone poprzez interakcje międzyludzkie, co oznacza, że to, jaki jest człowiek, pozostaje zawsze efektem relacji z drugim człowiekiem. W wyniku relacji kształtuje się w człowieku poczucie odpowiedzialności, a wraz z nim poczucie wartości oraz powinności. „Jesteśmy jacy jesteśmy poprzez siebie. I poprzez siebie jesteśmy tam, gdzie jesteśmy” – tę prawdę odkrywamy w słowach filozofa dialogu, Józefa Tischnera. To, jacy jesteśmy i gdzie jesteśmy, zależy od naszych wyborów, od postępowania według respektowanych zarówno społecznie, jak i indywidualnie wartości i postaw. W procesie tym każdy człowiek, utożsamiając się z jakąś daną wartością, dokonuje jej internalizacji, przez co staje się ona ważnym i stałym elementem kreowanej przez niego osobistej hierarchii wartości. Zatem u podstaw człowieczeństwa mieści się relacja, z której wyrastają moralność oraz etyka.

Stefan Konstańczak w swojej pracy *Etyka pielęgnarska* dokonuje szczegółowej i wielowymiarowej analizy relacji interpersonalnych zachodzących szczególnie pomiędzy pacjentami a pielęgniarzami oraz pomiędzy pielęgniarzami i ich współpracownikami.

Jako wprowadzenie do właściwej analizy autor proponuje czytelnikowi przybliżenie najważniejszych zagadnień etycznych. Kolejność przedstawianych kwestii (od biologicznych determinantów moralności, przez internalizację wartości moralnych aż po sumienie) umożliwi nawet laikom zapoznanie się z problematyką zawierającą się w pojęciu etyki. Zabieg ten jest niezbędny do określenia zakresu poruszanej w pracy tematyki oraz uświadomienia jej powagi, gdyż jak sam autor potwierdza – „etyka jest ściśle związana z refleksją nad codziennym życiem”. Oznacza to, że nie ma na świecie żadnej sytuacji, w której człowiek nie musiałby dokonywać wyboru, kierując się wewnętrznym poczuciem wartości, zatem etyka dotyczy każdego człowieka bezpośrednio. Stefan Konstańczak

wskazuje także, że internalizacja wartości moralnych ma zasadnicze dla rozwoju człowieka i jego człowieczeństwa. To, jakie wartości zostaną przez człowieka przyswojone, jest ważne nie tylko dla jego własnej przyszłości i rozwoju, ale przede wszystkim ma znaczenie dla przyszłości oraz rozwoju pozostałych członków społeczeństwa. Wraz z realizowaniem wartości każdy człowiek dokonuje wyborów, w które wpisana jest powinność z nimi związana, warunkująca spełnienie tych wartości. Wybór wartości warunkują „interakcje społeczne”, będące stałym i nieuniknionym elementem życia. Jak wskazuje autor, są one elementarnym bodźcem skłaniającym człowieka do spełniania danych wartości i powinności z nimi związanych.

Powyższa argumentacja stanowi podstawę następującej po niej historycznej analizy zastanego porządku etycznego w naukach medycznych i praktyce medycznej (ze szczególnym rozwinięciem owej analizy w stosunku do tytułowej problematyki pracy – pielęgniarstwa), jak również refleksji nad jego spójnością, prawidłowością oraz rzeczywistą funkcjonalnością. Według Stefana Konstańczaka etyczne determinanty pracy pielęgniarstwa zawierają się w sferze badań bioetycznych, których zadaniem jest „rozstrzygnięcie powstałych dylematów dotyczących moralnej oceny działań podejmowanych rutynowo w dziedzinie ochrony życia i zdrowia, jak i określania granic dopuszczalnej swobody dla podejmowanych decyzji o podjęciu, zaniechaniu bądź ograniczeniu świadczeń leczniczych i terapii”. W tej perspektywie zadania pielęgniarzek muszą uwzględniać niezbywalne prawa pacjenta, co ma również znamieny, a jednocześnie oczywisty wpływ na etyczne zasady postępowania wszystkich pracowników medycznych. Wiąże się to z relacyjnym charakterem pracy wykonywanej przez pracowników służby zdrowia, gdyż w ciągu całego życia pacjentem jest każdy człowiek. W sytuacji wymagającej interwencji medycznej naturalna autonomiczność jednostki pozostaje w pewnym stopniu zachwiana, co wiąże się z czasowym poddaniem własnego życia i zdrowia pod opiniowanie oraz decydowanie pracownikom służby zdrowia. Dlatego autor podkreśla znaczenie zarówno fachowych, jak i społecznych kwalifikacji pracowników medycznych.

Według Stefana Konstańczaka etyczny wymiar pracy pielęgniarstwa nabiera coraz większego znaczenia. Szczególnym zadaniem pielęgniarki jest zatem kompleksowa, wielowymiarowa opieka nad pacjentem, w której podstawową rolę – obok empatii, godności, zaufania, prawdomówności, troskliwości, powołania – odgrywają: „poważne spojrzenie na życie, przeżyte i przeżyte stałe zasady moralne oraz poczucie odpowiedzialności za swoje postępowanie”. Powyższe elementy mają zapewnić prawidłowe

spełnianie obowiązków pielęgniarских nakierowanych na czynienie określonego dobra względem każdego pacjenta. Permanentna gotowość pielęgniarek do pomocy chorym i potrzebującym sprawia, że stają się one powierniczkami nadziei dla osób pozostających w cierpieniu i niedomaganiu. Jak zauważa autor, nieprzypadkowo cechy te stawiają pielęgniarki na czele zawodów obdarzanych największym zaufaniem i poważanych przez społeczeństwo.

Analiza historyczna etycznego wymiaru pracy pielęgniarskiej prowadzi autora do stwierdzenia, że poprawna komunikacja wpływa na dobre relacje pomiędzy pacjentem a personelem pielęgniarским, co zapewnia pozytywne efekty działań terapeutycznych. Jest to również zasługą przyrzczenia pielęgniarского, określającego jasno warunki służby społeczeństwu, zaś w szczególności zasługą powołania, dzięki któremu spełnienie tych warunków jest możliwe, bowiem wynika z nieprzymuszonej woli.

Praca Stefana Konstańczaka pokazuje, jak szerokim zakresem cechuje się praca pielęgniarська. Personel ten jest niezbędny w każdej dziedzinie opieki medycznej. W dobie umniejszania budżetu państwowego na działalność medyczną zdarza się, że pielęgniarki są obarczone również obowiązkami niewynikającymi z ich przygotowania zawodowego. Dlatego konieczne jest sprecyzowanie obowiązków pielęgniarek w celu utrzymania fachowości świadczonych usług, co autor szczególnie podkreśla.

Opisywana książka prezentuje interesujące podejście do analizowanego zagadnienia, wynikające z wieloletniego doświadczenia akademickiego, szerokiego spectrum zainteresowań autora oraz prowadzonych przez niego badań etycznych. Treść obfituje w wyjaśnienia, które wyraziście obrazują rzeczywisty etyczny wymiar ról przedstawicieli zawodu pielęgniarского. W świetle lektury wydaje się, że autorowi ten cel udało się osiągnąć. Układ pracy i język przekazu treści są czytelne. Książka kierowana jest do pacjentów oraz pracowników służby zdrowia, a zatem do każdego człowieka, gdyż zawiera zagadnienia dotyczące całego społeczeństwa.

Karolina Fornal

